

ARTISTIC INTERPRETATION OF FEMALE CHARACTERS IN ERKIN A’ZAM’S SHORT STORY “STUPKA”

Axadova Sevara Toxir qizi

Samarkand State Pedagogical Institute, Master’s Student, Department of Uzbek

Language and Literature

Axadovasevara2002@gmail.com

Abstract

This thesis analyzes the female characters in Erkin A’zam’s short story “Stupka,” including Marina yangamiz, Lena the fashion designer, and episodic female characters. It explores their inner worlds, destinies, experiences related to identity and loneliness, and the relationship between women’s fate and the sociocultural environment.

Keywords

female character, Marina, Lena the fashion designer, loneliness, identity, symbol, bilingualism, literary psychologism.

ERKIN A’ZAMNING “STUPKA” HIKOYASIDA AYOL OBRAZLARINING BADIY TALQINI

Axadova Sevara Toxir qizi

Samarqand davlat pedagogika instituti,

O‘zbek tili va adabiyoti kafedrası magistranti

Axadovasevara2002@gmail.com

Annotatsiya. Tezisda Erkin A’zamning “Stupka” hikoyasidagi ayol obrazlari (Marina yangamiz, Lena modachi va epizodik ayol qahramonlar) tahlil qilinadi. Ularning ruhiy dunyosi, taqdiri, o‘zlik va yolg‘izlik bilan bog‘liq kechinmalari, ayol qismatining ijtimoiy-madaniy muhit bilan aloqasi yoritiladi.

Kalit so‘zlar: ayol obrazi, Marina, Lena modachi, yolg‘izlik, o‘zlik, ramz, ikki tillilik, badiiy psixologizm.

KIRISH

O‘zbek hikoyachiligida ayol obrazi kuchli ruhiy tahlil vositasi sifatida xizmat qiladi. Erkin A‘zamning “Stupka” hikoyasida ayol qismati yirik voqealar orqali emas, kundalik turmush tasviri, qisqa dialoglar va ramziy detallar vositasida ochiladi. Asarning bosh qahramonlari — turli taqdir va tabiatga ega, ammo bir xil yolg‘izlik og‘rig‘ini boshdan kechirayotgan ikki ayol: rus millatidan bo‘lgan nafaqadagi muallima Marina va yetimxonada o‘sgan “o‘zbekning o‘zbegi bo‘lib ketgan” Lena modachi. Ularning obrazlari orqali yozuvchi ayol ruhiyatining nozik qatlamlarini, o‘zlikni saqlash va jamiyatga moslashish o‘rtasidagi ziddiyatni ko‘rsatadi.

ASOSIY QISM

Marina dastlab mehribon, saranjom-sarishta, erga sadoqatli, kirishimli ayol sifatida tasvirlanadi. U Arslon akadan keyin yolg‘iz qolganda, uning ruhiy holati ayniqsa yaqqol ko‘rinadi: har oyda dugonasinikiga qatnamasa, ko‘ngli joyiga tushmaydi, sovg‘a-salom tanlab, sodda taraddud bilan kunni intiqib kutadi. Asarning boshidayoq uning ichki ziddiyati ko‘rinadi, mototsiklni o‘rganmaganidan afsuslanadi, ammo “gap-so‘zga qolishdan” qo‘rqadi. “Ayol boshiga, buning ustiga muallima” degan jamoatchilik fikri uning ichki erkinligini cheklaydi. Bu o‘rinda Marina – yolg‘iz o‘zbek qishlog‘ida yashayotgan, begona muhitning ijtimoiy me‘yorlariga bo‘ysunishga majbur bo‘lgan ayol timsolidir. Marina hikoyada bir necha hayotiy yo‘qotish bilan ko‘rinadi: ota-onasi vafot etgan, singlisi chet elda yo‘q hisobi, asrab olgan qizi Rossiyaga ketib qolgan, eri dunyodan o‘tgan. Shu bois u tug‘ilgan yurtini ham, yangi vatanini ham to‘liq o‘ziniki deb sezolmaydi. Uning qirq yil avvalgi sinfdoshi Fedkani tushida ko‘rishi, uyg‘onganda “xayoli qochib” qolishi o‘tmishga, yoshlikka sog‘inchni, o‘tgan umr uchun alam va hayratni ifodalaydi. Marina erining betob yotgan ikki yilida “yosh bolaga qaragandek” qarashi uning sadoqatini, yangamiz atamasi ostida yashiringan chuqur insoniy mehrini ko‘rsatadi. Ayol o‘zi yolg‘iz qolgan taqdirda ham o‘zgalarga mehr ulashishdan to‘xtamaydigan jon sifatida tasvirlanadi. Lena Marinadan farqli o‘laroq, ko‘rinishda

“ZAMONAVIY TA’LIM VA TILSHUNOSLIK RIVOJI”
nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-7, 2026

to‘kis hayot kechiradi, eri, bolalari, keng hovlisi bor. Ammo u ham ruhan yolg‘iz, yetimxonada o‘sgan, “boradigan manzilim ham, sog‘inadigan kishim ham yo‘q”. Uning tashqi tavsifi (ro‘mol bilan o‘ralgan yuz, qovjiragan teri, ko‘zlarining “ikki tomchi o‘sma suvi”day yiltirashi) hayot mashaqqatini bildiradi. U o‘zbek hayotiga singib ketgan, bolalarini qarg‘ab ham qo‘yadi, qo‘shni qizaloq “Ko‘kko‘z xola” deb chaqiradi. Shu bilan birga, u mehmonni quvonib kutadi, “odamga o‘xshab bir o‘tirishaylik” deb o‘z orzusini izhor etadi. Lena obrazi orqali yozuvchi ayol qalbidagi madaniy moslashuv, ammo ichki yetimlikning yo‘qolmasligi masalasini ko‘taradi. Marina va Lena bir-biriga muvofiq va qarama-qarshi tomonlar sifatida beriladi. Marina “o‘qimishli”, muallima, ichki dunyosi nozik; Lena chevar, oddiyroq, ochiqko‘ngil. Marina o‘zining yolg‘izligini yashirishga intiladi, Lena esa uni qo‘shiq va ichkilik orqali ochadi. Ular “Podmoskovnye vechera” qo‘shig‘ini aytganda “ikki g‘arib” “olis yurtlarning nafasini” tiriltiradi. Muallif bu sahnada ularni sirdosh va jondosh deb ataydi: ayollar bir-biriga ona tilida, begonaning ko‘zidan olisda yarim lahza erkinlikka erishadi. Shu bilan birga, ikki obrazning aksi Marinaning “hamma narsang bor!” deyishi va Lenaning “to‘g‘ri, xudoga shukr” deb tan olishi ayolning o‘z baxtini boshqaning ko‘zi bilan baholash odatini ochadi. Hikoyaning eng ta’sirli epizodi Lena “stupka”ni eslay olmay, uni o‘zbekcha “havoncha”, “o‘g‘ir” deb atashi. Marina uchun bu ona tilining so‘nib borayotganini, ayolning o‘z o‘zligidan asta-sekin ajralib ketayotganini anglash daqiqasi. U “ichida nimadir chirt uzilgan kabi” bo‘shashib, “hoziroq chiqib qochgisi” keladi. Lekin bu qochish vaqtinchalik: ko‘chaga chiqarkan, u bu uyga yana ko‘p bor kelishini anglaydi. Demak, yolg‘izlik og‘rig‘i begonalik og‘rig‘idan kuchliroq: ayolga yaqin inson, hatto o‘zi ham yo‘qotayotgan til va madaniyat bilan bo‘lsa-da, kerak. Hikoyada Arslonning ammasi qizi, Toshkentda o‘qigan do‘xtir qiz, xorazmlikka turmushga chiqqan. Arslon taqdiriga ta’sir qiluvchi omil sifatida beriladi; Zaynab beva qo‘shni sifatida; Marinaning singlisi Nastya uzoq xorijdagi hayot belgisi; asrab olingan qiz “Papa, ya yego lyublyu!” deb Rossiyaga ketgan, onaning mehriga tovon tushgisi kelmagan yoki begona qon

tortgan bola. Bu obrazlar ayol qismatining turli qirralarini (sevgi uchun ketish, ota uyidan uzoqlashish, yolgʻiz qolish, nasl davomi) koʻrsatib, Marina taqdirini yanada chuqurroq ochadi. Marinaning “Chayka” mototsiklini minmay kelishi ayol uchun “erkinlik”ning jamoatchilik fikriga bogʻliqligini ifodalaydi. Qabristonda roʻmolsiz kirish sahnasi esa ichki erkinlikka erishuv timsoli. “Stupka” ramzi ayol hayotining “urib-urib maydalovchi” qirralarini, “ustupka” falsafasi esa unga bardosh berish yoʻlini anglatadi. Marinaning “ustupka qilmasang, stupkaga yem boʻlasan” degan soʻzlari oʻzining butun hayotiy tajribasidan chiqqan xulosadir.

XULOSA

“Stupka” hikoyasida Erkin Aʼzam ayol obrazlarini sodda hayotiy detallar, yengil kulgi va chuqur ruhiy tahlil orqali yaratadi. Marina va Lena obrazlari ikki turli taqdir, ammo bir xil yolgʻizlik va oʻzlikka intilish timsoli. Ularning munosabati orqali muallif ayol qalbining sogʻinch, mehr va moslashuv kabi qatlamlarini ochadi. Asar ayol qismatiga hamdard boʻlishga, uning nozik ruhiy dunyosini tushunishga chorlaydi hamda oʻzbek hikoyachiligida ayol obrazini talqin qilishning yangi koʻrinishini namoyon etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Aʼzam E. Stupka (hikoya).
2. Шофиев О. Эркин Аъзам насри бадияти (киноя ва образ). Монография. – Т.:2019. –176 б.
3. Quronov D., Mamajonov Z., Sheraliyeva M. Adabiyotshunoslik lugʻati. Toshkent: Akademnashr, 2013. – 406 b.